

IV. DICȚIONAR

M. ANDREESCU

Reluăm rubrica dicționarului de termeni istorici vizând unitățile de măsură pentru lungimi, suprafețe, capacități și greutate utilizate de români în secolele XV-XIX. Deși sunt ieșite din uz cunoașterea lor este necesară pentru a înțelege sensul expresiilor utilizate în documentele vremii. Unii termeni, deși și-au pierdut semnificația, continuă să fie utilizați în mediul rural din anumite regiuni, cu sensuri asemănătoare.

bașcea - unitate de măsură nedefinită, pentru măsurarea anumitor produse, echivalentă cu o grămadă. Ex. "o bașcea de prune".

bute - vas mare de lemn de peste o sută de vedre utilizat pentru păstrarea vinului și pentru măsurarea lui. Era confecționată din lemn de esență tare, stejar sau fag.

chingă - fâșie îngustă de moșie de lungime variabilă, care înconjura moșia sau era situată la marginea ei. *Chinga* apare în secolele XVI-XVII în urma împărțirii moșiilor în lung sau în lat, în funcție de numărul moștenitorilor. În loc de *chingă* s-a utilizat și termenul "curea de moșie".

ciric - bucată de loc de mărime nedeterminată însemnând a opta parte din suprafața în cauză: delniță, codru de moșie, pogon etc.

clai - grămadă de snopi de grâu - de regulă 16 snopi -, pregătiți în vederea treieratului; grămadă de fân sau de paie așezate pe un postament de lemn pentru a nu putrezi.

codru de moșie - bucată mare de moșie de mărime nedeterminată. Denumirea vine de la faptul că moșia se obținea prin defrișarea pădurii (codru), fie de către o singură familie fie de mai multe. După stabilirea hotarului moșiei aceasta se împărțea între întemeietori sau între urmașii lor, fiecare primind în folosință "*un codru de loc*" sau un "*codru de moșie*", arătându-se astfel originea proprietății și a dreptului de folosință și de stăpânire.

deget - urmă, amprentă, sigiliu; unitate de măsură valorând 2,3 cm. Pentru neștiutorii de carte punerea degetului în locul semnăturii echivala cu punerea unei peceti. Obiceiul s-a păstrat până la mijlocul secolului XX.

Ca unitate de măsură *degetul* a fost utilizat până la mijlocul secolului al XIX-lea fiind egal cu aproximativ 1 țol.

delniță - moșie, proprietate de mărime variabilă, în funcție de starea proprietarului. Erau *delnițe* țărănești, domnești, boierești sau mănăstirești care măsurau de la câțiva stânjeni pătrați la sute de stânjeni. În secolul XVIII delnițele aveau mărimi cuprinse între doi stânjeni și 50 de stânjeni patrați, în funcție de proprietar.

falcă - unitate de suprafață, bucată de moșie. Ca unitate de suprafață *falca* avea latura de 14,321 stânjeni sau 952 stânjeni patrați. În cazul când era parte de moșie mărimea *fălcii* varia în funcție de suprafața moșiei.

fâșie - bucată de moșie de mărime nedeterminată mai mult lungă decât lată, obținută din împărțirea și vinderea unor părți de moșie.

funie - unitate de măsură pentru lungimi de aproximativ 10 stânjeni. Ca parte de moșie *funia* era lungă și îngustă de cel mult 1-2 stânjeni.

găleată - unitate de măsură pentru capacități, folosită pentru măsurarea dărilor de cereale și pe fân. Mărimea *găleții* era aproximativ egală cu mărimea unei banițe, adică ceva mai mult decât un dublu decalitră de astăzi.

litra - măsură de capacitate reprezentând un sfert de oca, apoi de litru. Ca sfert de oca *litra* măsoară între 322-380 mililitri. Pentru greutate *litra* cântărea 312-325 grame.

mertic - unitate de măsură pentru capacități cântărind circa două ocale adică 2,580-3,040 litri. Se folosea pentru măsurarea dărilor din produse agricole.

moșie - proprietate, bucată de pământ de mărime variabilă obținută prin defrișare, danie, moștenire, cumpărare.

majă - unitate de măsură pentru greutate *majă* cântărind aproximativ 100 de oca, adică 125-130 kilograme.

oca - unitate de măsură pentru capacități și greutate. Pentru greutate *ocaua* măsoară 1250-1300 grame, după regiuni. Pentru capacități ea măsoară 1290-1520 mililitri, tot după regiuni. O valoare ceva mai mare avea *ocaua domnească*.

palma - unitate de măsură reprezentând a opta parte dintr-un stânjen, circa 0,232 m. *Palma domnească* era mai mare și era de două feluri: a lui Șerban Cantacuzino valora 0,246 m iar a lui Constantin Brâncoveanu 0,257 m.

pogon - unitate de măsură pentru suprafețe utilizată de la finele secolului al XVIII-lea. Un *pogon* măsoară 432 stânjeni pătrați, 144 de prăjini pătrate sau 5012 m².

- prăjină** - unitate de măsură pentru lungimi și suprafețe. O *prăjină* măsoară trei stânjani, adică 5,874-6,168 m și reprezintă a 144-a parte dintr-un pogon.
- pumn** - unitate de măsură reprezentând circa 2/3 dintr-o palmă, adică 0,164-0,171 m, în funcție de mărimea palmei domnești.
- răzor** - hotar de moșie; unitate de suprafață îngustă și lungă pentru vie sau cultura legumelor. Un *răzor* de vie echivala cu 1-2 rânduri de vie pe toată lungimea locului.
- sfoară** - unitate de măsură pentru lungimi de circa 10 stânjani, adică 19,680-20,560 m. *Sfoara* de moșie însemna un loc cu o lățime de câteva palme și lung cât ținea moșia.
- stânjani** - unitate de măsură pentru lungimi și suprafețe măsurând 1,968-2,056 m liniari sau pătrați. A fost utilizat până la mijlocul secolului al XIX-lea când a fost înlocuit de metru.
- stog** - grămadă mică de fân, paie sau snopi de cereale, 4-6 snopi.
- șchioapă** - unitate de măsură cu mărimea cuprinsă între degetul mare și cel arătător, reprezentând aproximativ 1/2 dintr-o palmă, adică 0,123-0,128 m.
- vadră** - unitate de măsură pentru capacități echivalentă cu 10 ocale, adică 12,8-15 litri.